

Sebeplerin perde olup işi kudret-i Samedaniyenin icra etmesini ve her ışın bir mülk bir de melekut cihetinin olduğunu; ayinenin parlak ve mülevven yüzleri ile birlikte izah eder misiniz?

“Birinci nükte içinde bir ihtar: Ey esbabperest gâfil! Esbab, bir perdedir. Çünkü, izzet ve azamet öyle ister. Fakat, iş gören kudret-i Samedâniyedir. Çünkü, tevhid ve celâl öyle ister ve istiklâli iktizâ eder. Sultan-ı Ezelî'nin memurları, Saltanat-ı Rubûbiyetin icraatçıları değillerdir. Belki o saltanatın dellâllarıdır ve o Rubûbiyetin temâşâger nâzırlarıdır. Ve o memurlar, o vasıtalar; kudretin izzetini, Rubûbiyetin haşmetini izhâr içindir; tâ umûr-u hasîse ile kudretin mübâşeretini görünmesin. Acz-âlûd, fakr-pîşe olan insanî bir sultan gibi, acz ve ihtiyaç için memurları şerik ittihaz etmiş değildir. Demek esbâb vaz'edilmiş, tâ aklın nazar-ı zâhirîsine karşı kudretin izzeti muhâfaza edilsin. Zira âyinenin iki vechi gibi, her şeyin bir 'mülk' ciheti var ki, âyinenin mülevven yüzüne benzer, muhtelif renklere ve hâlâta medâr olabilir. Biri 'melekût'dur ki, âyinenin parlak yüzüne benzer. Mülk ve zâhir vechinde, kudret-i Samedâniye'nin izzetine ve kemâline münafi hâlât vardır. Esbâb, o hâlâta hem merci, hem medar olmak için vaz'edilmişler. Fakat, melekûtiyet ve hakikat cânibinde, her şey şeffaftır, güzeldir. Kudretin bizzat mübâşeretine münâsiptir, izzetine münafi değildir. Onun için, esbâb sırf zâhirîdir, melekûtiyette ve hakikatte tesir-i hakikleri yoktur.”

“Hem, esbâb-ı zâhiriye'nin diğer bir hikmeti şudur ki: Haksız şekvaları ve bâtıl itirazları Âdil-i Mutlak'a tevcih etmemek için, o şekvalara, o itirazlara hedef olacak esbâb vaz'edilmiştir. Çünkü, kusur onlardan çıkıyor, onların kabiliyetsizliğinden ileri geliyor. Bu sırra bir misal-i lâtif suretinde bir temsil-i mânevî rivâyet ediliyor ki: Hazret-i Azrâil Aleyhisselâm, Cenâb-ı Hakk'a demiş ki: *'Kabz-ı ervah vazifesinde Senin ibâdın benden şekvâ edecekler, benden küsecekler.'* Cenâb-ı Hak lisân-ı hikmetle O'na demiş ki, *'Seninle ibâdımın ortasında musîbetler, hastalıklar perdesini bırakacağım; tâ şekvâları onlara gidip, senden küsmesinler.'* İşte bak, nasıl hastalıklar perdedir, ecelde tevehhüm olunan fenalıklara mercedirler ve kabz-ı ervahda hakikat olarak olan güzellik, Azrâil Aleyhisselâm'ın vazifesine mütealliktir; öyle de, Hazret-i Azrâil dahi bir perdedir. Kabz-ı ervâhta zâhiren merhametsiz görünen ve rahmetin kemaline münasip düşmeyen bâzı hâlâta merci olmak için, o memuriyete bir nâzır ve kudret-i İlâhiye'ye bir perdedir.”

“Evet, izzet ve azamet ister ki; esbâb, perdedâr-ı dest-i kudret ola aklın nazarında. Tevhid ve celâl ister ki, esbab ellerini çeksinler te’sir-i hakikiden.”(1)

Üstad Hazretleri bir dersinde sebepleri *“bir padişahın kıymettar hediyesini bize getiren miskin adama”* benzetir. Padişah o hediye bizzat kendisi getirip bize vermez; o makamın izzeti, perdeli iş görmeyi gerektirir. Ama biz padişahın hediyesini o hizmetçi adamın eliyle aldığımızda çok iyi biliriz ki, bu hediye bu adamın kendi malı değildir.

Zâhirde hediye veren miskin adamdır, hakikatte ise padişah.

Bir perdenin arkasından bize bir hediye uzatılsa, çok iyi biliriz ki hediye veren o perde değildir.

Bir başka risalede ise ağaçlar tablacıya benzetilir. Bir tabla içerisinde bize ikram edilen bir nimeti, o tablanın bir ihsanı olarak kabul edemeyiz ve o nimetleri ona yerleştirip bize gönderen ikram sahibine şükrederiz.

Bütün sebepler bir miskin adam yahut üzerine nimetlerin dizildiği birer tabla gibidir.

Güneşe ziya yerleştiren kudret, ağacı meyve fabrikası haline getirmiş, denizi balık üreten muhteşem bir çiftliğe çevirmiştir. Ne ışık güneşin eseridir; ne meyve ağacın malıdır; ne de balıklar denizin hüneridirler. Bunların hepsi birer perdedirler ve *“iş gören kudret-i Samedâniyedir.”*

Bilindiği gibi, *Samed* ismi, *“kendisi hiçbir şeye muhtaç olmayan ve her şeyin kendisine muhtaç olduğu Zat”* demektir.

Meyve ve ağaç misali üzerinde konuşacak olursak, meyveyi ağaç yapamaz, zira ağaç çok şeylere muhtaçtır. Her şeyden önce, mevsime muhtaçtır; mevsimi gelmeden meyvesini veremez. Mevsimin gelmesi için de dünyayı güneş etrafında döndürecek bir kudrete muhtaçtır. O halde meyveyi yapan, ağaç değil, mevsimi getiren Zât’tır.

Keza, ağaç yağmura da muhtaçtır. Yağmur için güneşin denizi buharlaştırması, rüzgârın o bulutları taşıyıp ağacın imdadına yetiştirmesi gerekir. O halde meyveyi yapan ağaç değil; güneşi, denizi ve rüzgârı emrinde çalıştıran kudretin sahibidir.

Kısacası, meyvenin meydana gelmesi için bütün bir kâinatın birlikte çalışması gerekir. Meyveyi yapan ağaç değil, kâinatı sevk ve idare eden *“kudret-i Samedâniyedir.”*

Kaldı ki, o ağacın kendisi de bütün bir kâinattan süzölmüş bir kudret mucizesidir. O halde, meyveyi yapan ancak ağacı yapan kudretin sahibidir. O kudret-i Samedâniye, kendini ağaç perdesinde göstermiş ve yine o kudret meyveleri o perdenin arkasında insanlara ikram edilmiştir.

Bir insan, kendi başındaki saçları yapamazken, ağacın meyve, toprağın ağaç yaptığını nasıl iddia edebilir?!

Ve yine insan, kendi kanında yüzen al ve akyuvarları yapmaktan âciz iken, balıkları denizin yaptığına nasıl inanılabilir?!

Hiç kimse ve hiçbir şey hakiki mânâda bir şey yapıyor değiller, zira herkesi ve her şeyi Allah yarattığı gibi, bazı şeyleri de sebeplerin eliyle yine O yaratıyor.

Sebeplerin perde olmasının bir yönü de, sinema perdeleri gibi birçok İlâhî icraatın onlarda sergilenmesi ve seyredilmesidir.

Cenab-ı Hakk'ın bütün esmâsı ve sıfatları nuranî olduğundan, o isim ve sıfatların manevî güzellikleri ancak "esbab perdesinde" kendini gösterir.

Kudret manevî bir kemaldir. Bu kemal, sayısız yıldızların birlikte sevk ve idare edilmelerinde seyredilir.

Rızık verici olmak ayrı bir kemaldir; bu kemal ise yeryüzü sofrasında dizilen hadsiz nimetlerde görünür.

O halde, semâ âlemi bir perde gibidir; onda İlâhî kudret seyredilir. Zemin ayrı bir perdedir; onda da İlâhî rahmet kendini gösterir. Ama çok iyi biliriz ki, perdeler iş görmezler, ancak onlarda iş görülür.

Bir kitap da kâtibin ilmini gösteren bir perde gibidir, ama çok iyi biliriz ki, o kitap âlim değildir, ancak ilim o perdede kendini seyrettirmektedir.

"Zira âyinenin iki vechi gibi, her şeyin bir 'mülk' ciheti var ki, âyinenin mülevven yüzüne benzer, muhtelif renklere ve hâlâta medâr olabilir. Biri 'melekût'dur ki, âyinenin parlak yüzüne benzer."

Mesnevî-i Nuriye'de *"Herşeyin, içine melekût, dışına da mülk denir."* buyruluyor.

Sebepler ancak eşyanın dış yüzlerinde, yani mülk cihetinde bir vazife yaparlar; melekutiyet cihetine, yani eşyanın ve hâdiselerin içyüzüne karışamazlar. Bir yazının melekûtü onda kendini gösteren ilimdir. Kâğıt ve kalem yazının görünmesine birer sebep, birer vasıta ve birer perdedirler; bunlar sadece mülk cihetinde iş görürler, yazının melekût ciheti olan ilme el uzatamazlar.

Hâdiselerin de mülk ve melekût cihetleri vardır. Hastalığın mülk ciheti kederler,

---

acılar, ıstıraplardır. Sebepler o hastalığa perde olurlar ve hastanın şikâyetleri o sebeplere gider. Böylece insan, sabırsızlık gösterip isyan yoluna girmekten kurtulur. Hastalığın melekûtü ise çekilen acıların günahlara keffaret olması ve sabretmek şartıyla hastaya büyük mükâfatlar kazandırmasıdır. Hastalığa sebep olan mikropların bu büyük neticede bir hisseleri olamaz.

Mahlûkatın ve hâdisatın melekût ciheti, onlarda tecelli eden İlâhî isimler ve sıfatlardır.

“Hem her eser-i Samedanî bir mektup gibi, bir Sâni-i Zülcelâl’in esmasını bildirir. Nakıştan mânâya geçsen esmâ yoluyla müsemmayı bulursun.” ([Sözler](#))

Nakış, eşyanın mülk cihetidir; mânâ ise melekût ciheti. Bir meyvenin de taşıdığı özellikler birer nakış gibidir. Mânâ ise onda tecelli eden Mün'im ismi, Rezzak ismi, Kerîm ismidir.

Bu isimlerde sebeplerin hiçbir hissesi yoktur. Yani sebepler nimet verici, rızık verici, ikram edici olmaktan çok uzaktırlar. Cenab-ı Hak bir meyve ağacını bir tezgâh olarak planlamış ve yaratmış, ondan meyveler çıkararak esmâsını tecelli ettirmiştir. Ancak, kuraklık, soğuk gibi herhangi bir sebeple ağaçlar meyve vermediklerinde, bu hâdiseler birer perde vazifesi yaparlar ve şikâyetler o sebeplere gider.

Ayinenin iki vechi:

Mülevven aynanın siyah tarafıdır ve hakikatte eşyanın mülk yüzünü temsil eder. Aynanın parlak yüzü ise, eşyanın melekût yani iç yüzünü temsil eder.

Üstadımız'ın da ifade ettiği gibi, her şeyin dışına *mülk* içine *melekût* denilir. Buna göre yumurtanın kabuğu mülk, içi meleküttür. İnsanın şu görünen şekli mülk, iç organları melekût olur.

Bu tabirler hâdiseler için de kullanılır. Onların görünen halleri *mülk*, onların arkasında saklı olan hikmet yönleri ise *melekût* olur. Bizler normalde eşya ve hâdiselerin bize bakan *mülk* cihetini görüyoruz; *melekût* cihetini ise akılla ve iman nuru ile görebiliriz.

Aynanın renkli yüzü çok farklı renklerde olabilir. Fakat bu farklılık parlak yüzü etkilemez, hatta bazen ona kuvvet verir. Arka yüzünü ne kadar koyulaştırsak ön yüz o derece parlak görünür. Onun gibi hâdiselerin de iki yüzü vardır. Bize bakan yüzü aynanın renkli kısmına benzer. Allah'a bakan yüzü ise aynanın şeffaf yüzü gibidir. Daima parlaktır.

Mesela; hastalık, ölüm gibi hâdiseler insana bakan yüzü ile karanlık görülebilir. Fakat Allah'a bakan yüzünde hiçbir karanlık söz konusu değildir. Sihat rahmet olduğu gibi, hastalık da günahlara kefaretiyle rahmettir. Hayat rahmet olduğu gibi ölüm de dünyadan daha güzel bir aleme gitmeye vesile olduğu için

---

rahmettir.

Biz aynaya ön cihetinden bakarız, arkadaki renklerle pek alâkadar olmayız, hâlbuki aynayı parlatan arkadaki o renklerdir.

Üstadımızın ayine misalini hakikate tatbik ederken önce aynanın arka yüzüne nazar edeceğiz. Arka yüz, eşya ve hâdiselerin bizim muhatap olduğumuz cihetleridir. Onların arkasında saklı güzellikleri göremeyince, hemen itiraz yahut şikâyet yolunu tutmayalım diye sebepler yaratılmıştır. Üstad Hazretleri, bu meseleye çok güzel bir misal olarak Azrail aleyhisselâmın ruhları kabzetmesini verir.

Ölüm, iman ehli için bu dünyadan daha güzel bir âleme göç etmektir. Bu, ölümün melekût cihetidir. Bu güzelliğın ortaya çıkmasında Azrail aleyhisselam vazife yapmaktadır. Onun vazifesi de bir perdedir, ölümün hakiki güzelliği Cenab-ı Hakk'ın *Mümit (ölümü veren)* isminin güzelliğidir. Bu güzellik aynanın arka yüzünde saklıdır; insanlar ise ön yüze muhatap oluyor ve ölümü bu dünyadan ayrılmak, bütün sevdiklerini terk etmek olarak görüyorlar.

İnsanlar ölümün dış yüzünü sevmedikleri ve ölümden üzüntü duydukları için bu güzel ayrılığa hastalıklar ve musibetler perde olmuşlardır.

(1) bk. [Sözler, Yirmi İkinci Söz, İkinci Makam.](#)